

DOI: [10.32702/2307-2105-2019.6.45](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.6.45)

УДК 336.226.12

*Т. Л. Томнюк,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та підприємництва,
Чернівецький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету, м. Чернівці
ORCID: 0000-0002-7654-0770*

ФІСКАЛЬНІ ТА РЕГУЛЮЮЧІ АСПЕКТИ ОПОДАТКУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

*T. L. Tomniuk
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Chernivtsi Institute of Trade and Economics of Kyiv National Economic and Trade University, Chernivtsi*

FISCAL AND REGULATORY ASPECTS OF ENTERPRISE PROFIT TAXATION IN UKRAINE

В статті проаналізовано динаміку мобілізації податку на прибуток підприємства до зведеного бюджету України у 2003–2018 роках. Визначено чинники, що вплинули на втрату податком на прибуток домінуючої фіскальної ролі у формуванні податкових надходжень зведеного бюджету, а саме: зміни в механізмі справляння податку (зниження ставки з 30 до 18%, трансформація підходів до визначення об'єкта оподаткування, скасування галузевих податкових пільг), залежність від динаміки економічного розвитку країни (погіршення фінансового результату діяльності підприємств) та втрата окупованих і непідконтрольних Україні територій (зменшення кількості підприємств – платників податку на прибуток). Встановлено відсутність в Україні інструментів стимулювання промислової, інвестиційної чи інноваційної діяльності в механізмі оподаткування податком на прибуток підприємств. Доведено, що економіці України притаманний надзвичайно низький рівень промислової, інвестиційної та інноваційної активності порівняно з економічно розвинутими країнами. Запропоновано використання стимулюючого інструментарію активізації економічної діяльності підприємств у механізмі оподаткування податком на прибуток через надання податкових пільг промисловим підприємствам, які впроваджують інвестиції і інновації у пріоритетних напрямках і реалізують конкурентоспроможну продукцію; відновлення податкових канікул для підприємств окремих галузей та новостворених підприємств, які створюють робочі місця; запровадження прискореної «податкової» амортизації для високотехнологічних виробництв.

The article analyzes the dynamics of mobilization of the enterprise profit tax to the consolidated budget of Ukraine in 2003-2018. The factors that influenced on the loss of profit tax on the dominant fiscal role in forming the consolidated budget tax revenues were determined, namely: changes in the tax collection mechanism (reduction of rates from 30 to 18%, transformation of approaches to the definition of the object of taxation, the abolition of branch tax breaks),

dependence on the dynamics of economic development of the country (worsening financial performance of enterprises) and the loss of territories occupied and uncontrolled in Ukraine (reduction of the number of enterprises - taxpayers on income).

The absence of tools for stimulating industrial, investment or innovation activity in Ukraine in the mechanism of taxation of corporate profit tax has been established. It is proved that the Ukrainian economy has an extremely low level of industrial, investment and innovation activity compared to economically developed countries.

There are proposed the use of stimulating tools for activating economic activity of enterprises in the mechanism of taxation of income tax through granting of tax privileges to industrial enterprises, which implement investments and innovations in priority directions and realize competitive products; restoration of tax holidays for enterprises of separate industries and newly created enterprises that create working places; introduction of accelerated "tax" depreciation for high-tech industries.

Ключові слова: *податок на прибуток; підприємство; податкова пільга; регулюючий інструментарій.*

Key words: *tax on profit; enterprise; tax privilege; regulating tools.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах пріоритетним завданням будь-яких економічних трансформацій в Україні є забезпечення сталого економічного зростання. Досвід економічно розвинутих країн свідчить про чималу роль податкової політики у забезпеченні економічного росту, адже саме при використанні різноманітних стимулюючих інструментів (податкових пільг, податкових вирахувань, знижок, прискореної амортизації і ін.) ряд країн продемонстрували стрімкі зрушення щодо активізації бізнесу, зростання показників соціально-економічного розвитку та підвищення рейтингу конкурентоспроможності країни на світовій арені. Податок на прибуток є основним податком, який виконує регулюючу функцію і впливає на ступінь економічної активності в країні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед останніх наукових праць, присвячених дослідженню фіскальної та регулюючої функції податку на прибуток, варто відзначити праці таких науковців, як Хомутенко В. П. та Хомутенко А.В. [1, 2], (досліджено фіскальну та регулюючу ефективність податку на прибуток), Харченко Н.В., Гаркуші Ю.І. [3], Сокирко О.С. та Касянчук А. С. [4] (розглянуто механізм оподаткування та фіскальне значення податку на прибуток у формуванні доходів держави), Таптунової І. [5] (зосереджено увагу на низькій фіскальній ефективності, проблемах адміністрування податку та запропоновано підходи до трансформації податку на прибуток підприємств у податок на виведений капітал), Гаєвської Л. М. та Марченко О. І. [6] (визначено методологічні та прикладні підходи щодо стимулювання інноваційної діяльності через інструментарій механізму оподаткування прибутку підприємств).

Здобуток вітчизняної науки в питанні оподаткування прибутку підприємств, безумовно, є вагомим. Проте, враховуючи ряд конструктивних змін у податковому законодавстві, спрямованих на зміну механізму справляння податку на прибуток, починаючи з 2015 року, вважаємо за необхідне провести дослідження стану фіскального та регулюючого потенціалу зазначеного податку крізь призму зазначених змін.

Формулювання цілей статті. Метою публікації є дослідження значення податку на прибуток у формуванні податкових надходжень України та оцінка регулюючої ефективності податкового інструментарію, закладеного в механізмі оподаткування прибутку підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Податку на прибуток характерне зниження фіскальної ролі у 2003–2018 роках – із 27,8 % в структурі податкових надходжень зведеного бюджету у 2003 р. до 9,3% у 2018 р. (табл. 1).

Таблиця 1.

Показники мобілізації податку на прибуток до зведеного бюджету та зміни реального ВВП України

Рік	Сума, млрд. грн.	Частка у податкових надходженнях зведеного бюджету, %	Темп росту відносно попереднього періоду, %	Зміна реального ВВП України (у % до попереднього року)
2003	13,2	27,8	-	-
2004	16,2	25,2	122,7	+12,1
2005	20,5	23,3	126,5	+3,0
2006	26,2	20,0	127,8	+7,4

2007	34,4	20,5	131,3	+7,6
2008	47,9	20,3	139,2	+2,3
2009	33,0	15,7	68,9	-14,8
2010	40,4	17,1	122,4	+4,1
2011	55,1	17,0	136,4	+5,5
2012	55,8	16,0	101,3	+0,2
2013	55,0	16,1	98,6	0,0
2014	40,2	11,3	73,1	-6,6
2015	39,1	7,7	97,3	-9,8
2016	60,2	9,3	154,0	+2,4
2017	73,4	8,9	121,9	+2,5
2018	91,1	9,3	124,1	+3,3

Джерело: за даними [7–9]

Визначальними чинниками, що впливали на показники мобілізації податку на прибуток до зведеного бюджету, стали ряд законодавчих змін у порядок справляння податку, зокрема поетапно знижено податкову ставку з 30 до 18%, трансформовано підходи до визначення об'єкта оподаткування, скасовано низку галузевих податкових пільг.

Більш детальний аналіз значення податку на прибуток у податкових надходженнях зведеного бюджету свідчить про високу залежність надходжень податку від економічної динаміки та відповідної зміни податкової бази.

Кризові явища 2009, 2013–2015 років обумовила нівелювання позитивних зрушень в економічній динаміці України, що обумовило погіршення показників діяльності підприємств України та, відповідно, знайшло відображення в показниках мобілізації податку на прибуток до зведеного бюджету. Крім того, у 2014 році втрата Україною тимчасово окупованих та непідконтрольних територій позначились на кількості підприємств в Україні (рис. 1).

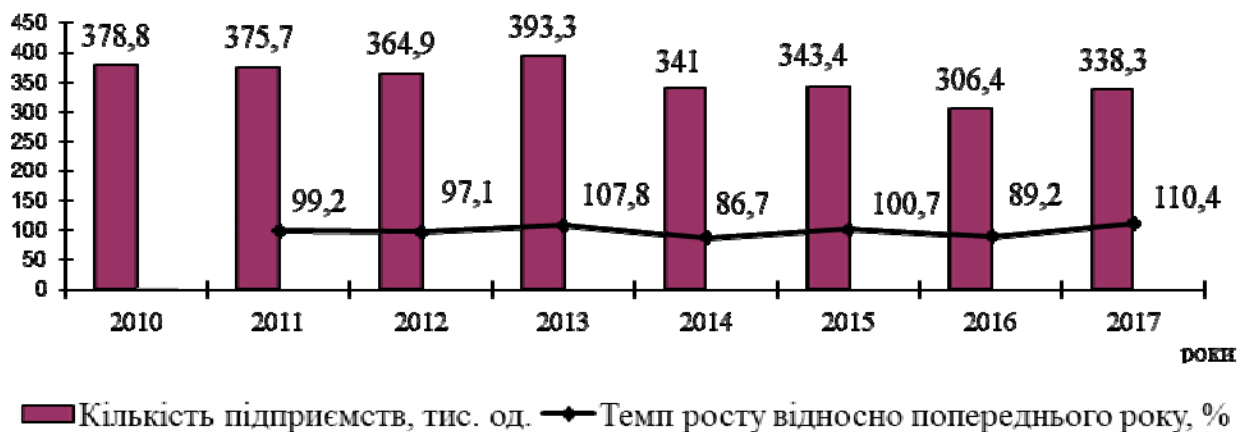

Рис. 1. Динаміка кількості підприємств в Україні [7]

Позитивна динаміка показників діяльності підприємств в Україні відновилася, починаючи з 2016 року: сукупний фінансовий результат за даними Державної служби статистики України [7] становив 69,9 млрд. грн. у 2016 р. та 237 млрд. грн. у 2017 р. (рис. 2), що обумовило й підвищення темпів росту надходжень податку на прибуток.

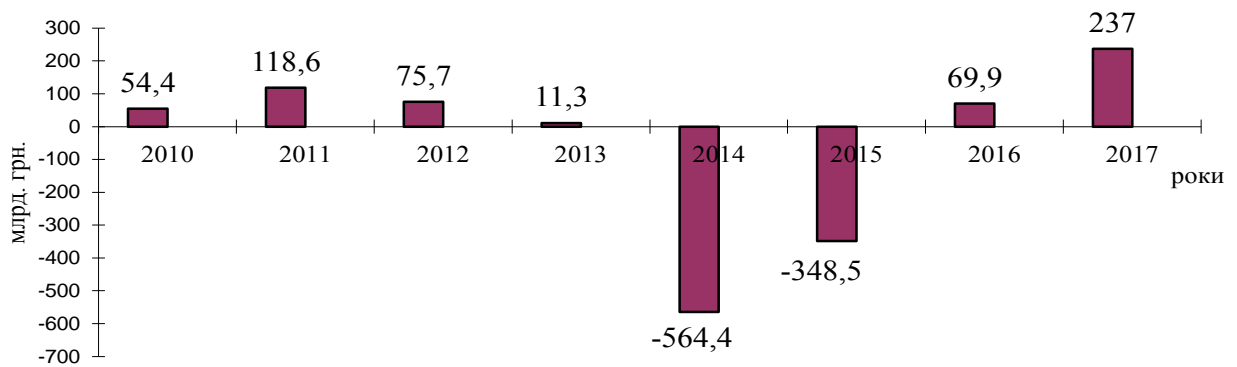

Рис. 2. Фінансові результати до оподаткування підприємств в Україні

Основна ставка податку на прибуток підприємств в Україні наразі становить 18% і належить до низьких у Європі. Найнижчі ставки у ЄС застосовуються, переважно, у країнах Центрально-Східної Європи як наслідок конкуренції – змагання країн за залучення капіталу через формування максимально сприятливого податкового режиму.

Практика фіскального регулювання в економічно розвинутих країнах свідчить про те, що податок на прибуток є основним податком, який виконує регулюючу функцію і впливає на ступінь економічної активності.

Зазначимо, що до 2015 року в механізмі оподаткування податком на прибуток в Україні були передбачені ряд інструментів стимулюючого характеру щодо окремих сфер діяльності підприємств. Так, Податковим кодексом передбачалося звільнення від оподаткування податком на прибуток:

1) Протягом 5 років з моменту отримання першого прибутку 80% прибутку підприємств, отриманого від здійснення енергоефективних заходів та реалізації енергоефективних проектів;

2) Протягом 5 років з моменту отримання першого прибутку 80% прибутку підприємств, отриманого від продажу на митній території України таких видів товарів власного виробництва:

- енергоефективного обладнання і матеріалів, виробів, експлуатація яких забезпечує економію та раціональне використання паливно-енергетичних ресурсів;

- засобів вимірювання, контролю та управління витратами паливно-енергетичних ресурсів;

- устаткування для виробництва альтернативних видів палива;

- устаткування, що працює на відновлюваних джерелах енергії;

3) До 2020 року прибуток:

- підприємств, отриманий ними від господарської діяльності з видобування та використання газу (метану) вугільних родовищ;

- виробників біопалива, отриманий від продажу біопалива;

- підприємств, отриманий ними від діяльності з одночасного виробництва електричної і теплової енергії та/або виробництва теплової енергії з використанням біологічних видів палива;

- виробників техніки, обладнання, устаткування, що працюють на альтернативних видах палива, одержаний ними від продажу таких видів техніки, що були вироблені на території України;

4) До 2021 року прибуток:

- отриманий від основної діяльності підприємств легкої промисловості, крім підприємств, які виробляють продукцію на давальницькій сировині;

- підприємств галузі електроенергетики від продажу електричної енергії, виробленої з відновлювальних джерел енергії;

- підприємств суднобудівної промисловості;

- підприємств машинобудування для агропромислового комплексу.

Передбачалося, що суми коштів, вивільнені від оподаткування, мали спрямовуватися підприємствами – платниками податку на прибуток – на збільшення обсягів виробництва (надання послуг), переоснащення матеріально-технічної бази, запровадження новітніх технологій, пов'язаних з основною діяльністю такого платника податку, та/або повернення кредитів, використаних на зазначені цілі, і сплату процентів за ними.

Проте у результаті змін Податкового кодексу з 01.01.2015 року зазначені пільги скасовано. Такий крок, на нашу думку, став деструктивним з позицій економічного зростання України, адже скасовано інструменти податкового стимулювання стратегічно важливих сфер економічної безпеки держави, а саме стимули щодо енергетичної самостійності України та розвитку країни як промислової (а не сировинної) держави.

Наразі в механізмі оподаткування податком на прибуток підприємств не передбачено жодних інструментів стимулювання промислової, інвестиційної чи інноваційної діяльності. Передбачено виключно звільнення від оподаткування в передбачених Податковим кодексом випадках прибутку підприємств та організацій:

- які засновані громадськими організаціями інвалідів;
- Чорнобильської АЕС;
- отриманого від господарської діяльності з використанням газу (метану) вугільних родовищ та/або похідної сировини газу (метану) вугільних родовищ (до 1 січня 2020 року);
- суб'єктів літакобудування (до 1 січня 2025 року);

Крім того, на період до 31 грудня 2021 року застосовується ставка нуль відсотків для платників податку на прибуток, у яких річний дохід, не перевищує 3 млн. грн. та розмір нарахованої за кожний місяць звітного періоду заробітної плати (доходу) кожному з працівників, які перебувають з платником податку у трудових відносинах, є не меншим як дві мінімальні заробітні плати, розмір якої встановлено законом, та які відповідають одному із таких критеріїв:

- а) утворені в установленому законом порядку після 1 січня 2017 року;
- б) діючі, у яких протягом трьох послідовних попередніх років (або протягом усіх попередніх періодів, якщо з моменту їх утворення пройшло менше трьох років) щорічний обсяг доходів задекларовано в сумі, що не перевищує трьох мільйонів гривень, та у яких середньооблікова кількість працівників протягом цього періоду становила від п'яти до 20 осіб;
- в) які були зареєстровані платниками єдиного податку в установленому законодавством порядку в період до 1 січня 2017 року та у яких за останній календарний рік обсяг виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) становив до трьох мільйонів гривень та середньооблікова кількість працівників становила від п'яти до 50 осіб [10].

Чисельність платників податку на прибуток за зазначеними критеріями є досить обмеженою, адже річний дохід у розмірі 3 млн. грн. за рік – це вкрай мізерна сума оборотів господарської діяльності.

За даними Всесвітнього економічного форуму Україна посідає 43-тє місце у світі зі 100 аналізованих країн за поточним рівнем розвитку промисловості та відноситься до країн з рівнем розвитку промислового потенціалу, нижчим за середній порівняно з іншими країнами у світі. Однією з причин такого є насамперед низька інноваційна активність. Так, за рівнем витрат на дослідження та розробки Україна посідає 50-тє місце, а за обсягами впровадження бізнесу нових технологій – 71-ше місце, значно відстаючи від країн-сусідів. Крім того, до гальмування інноваційного розвитку призводить і низька позиція щодо державних закупівель високотехнологічних товарів (72-ге місце) та залучення іноземних інвестицій (46-тє місце; початок 2018 року обсяг прямих іноземних інвестицій зменшився порівняно з початком 2014 року на 27,1%) [11, с. 11–12; 12].

Як свідчать проведені Національним банком України дослідження платіжного балансу України значну частину експорту становить продукція сільського господарства, чорної металургії та базової хімії. Питома вага машин, устаткування, транспортних засобів і приладів у структурі українського товарного експорту скоротилася з 16,4 % у 2007 р. і 14,4 % у 2013 р. до 7,2 % у 2017 р. [13]. За підсумками 2017 р. на машинобудування припадає лише 6,4 % реалізованої промислової продукції [14, с. 5-6].

В Україні відбувається поступова деградація інноваційного потенціалу: за даними Державної служби статистики динаміка кількості підприємств, що займаються інноваціями, негативна (у 2017 році відбулося скорочення кількості підприємств промисловості, що провадили інноваційну діяльність, на 9% порівняно з 2016 р. до 16,2% всіх промислових підприємств), хоча окремі приклади інноваційного підприємництва та високих технологій, що успішно розвиваються, у нашій економіці існують. Інвестиції у нематеріальні активи протягом останніх п'ятнадцяти років становили близько 2-4% усіх капітальних інвестицій.

За даними Євростату та Національного наукового фонду США, у 2016 році частка високо та середньота високотехнологічного секторів у виробництві промислової продукції складала у Швейцарії відповідно 14,6% та 21,3%, Ізраїлі – 38% та 12,6%, Південній Кореї – 21% та 33,4%, Німеччині 3,7% та 28%, Чехії – 4,2% та 42%, Україні – 2,9% та 10,9%.

За індексом інноваційного розвитку агентства Bloomberg 2018 року Україна втратила за рік 4 позиції, що відповідає 46 місцю в рейтингу з 50 країн. Україна виявилася найгіршою за продуктивністю праці (50 місце) і отримала 48 місце за технологічні можливості [15].

Отже, економіці України притаманний надзвичайно низький рівень промислової, інвестиційної та інноваційної активності порівняно з економічно розвинутими країнами.

В країнах Європейського Союзу, на відміну від України, в оподаткуванні податком на прибуток передбачено ряд пільгових режимів (неоподатковувані резерви інвестиційного призначення, прискорена амортизація, інвестиційна податкова знижка, інвестиційний податковий кредит та податкові канікули), що спрямовані на розвиток підприємництва шляхом стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності [2].

Вважаємо, що саме через використання стимулюючого інструментарію в механізмі оподаткування податком на прибуток підприємств можна досягнути активізації промислової, інвестиційної та інноваційної діяльності підприємств. Зокрема доцільно:

- запровадити механізм надання податкових пільг промисловим підприємствам, які впроваджують інвестиції і інновації у пріоритетних напрямках і реалізують конкурентоспроможну продукцію;
- відновити податкові канікули для підприємств, діяльність яких спрямована на підвищення енергетичної незалежності України (реалізація енергоефективних проектів, виробництво енергоефективного обладнання і матеріалів, виробів, експлуатація яких забезпечує економію та раціональне використання паливно-енергетичних ресурсів і т.п.);

- передбачити податкові канікули на 5–10 років для новостворених підприємств за умови створення робочих місць без встановлення додаткових обмежень щодо розміру річного доходу підприємства та заробітних плат найманих працівників (компенсатором втрат бюджету стане нарахування обов'язкових платежів на витрати на оплату праці – податок на доходи фізичних осіб, військовий збір, єдиний соціальний внесок);

– запровадити для високотехнологічних виробництв методу нарахування прискореної «податкової» амортизації, суть якої полягає у використанні підвищених коефіцієнтів амортизації залежно від строків експлуатації обладнання.

Висновки. Втрата податком на прибуток домінуючої фіскальної ролі у формуванні податкових надходжень України обумовлена зміною механізму оподаткування податком (зокрема зниженням ставки із 30% до 18%, змінами у порядку визначення об'єкта оподаткування), негативними тенденціями економічного розвитку України (що обумовлювали погіршення результатів діяльності підприємств) та втрати територій України (що обумовило зменшення кількості юридичних осіб). З метою посилення позитивного регулюючого впливу оподаткування на розвиток промислової, інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні необхідно в механізмі оподаткування податком на прибуток запровадити надання пільг новоствореним підприємствам та промисловим підприємствам, які впроваджують інвестиції і інновації на пріоритетних напрямках і реалізують конкурентоспроможну продукцію, (інноваційні податкові кредити, прискорена амортизація, звільнення від оподаткування прибутку, податкові канікули тощо), запровадити механізм постійного моніторингу ефективності наданих податкових пільг.

Література.

1. Хомутенко В. П., Хомутенко А.В. Фіскальна ефективність податку на прибуток підприємств в Україні. *Економіка та держава*. 2017. № 2. С. 61–65.
2. Хомутенко В. П., Хомутенко А.В. Фрагментарний аналіз механізму дії регулюючої функції податку на прибуток підприємств в Україні. *Evropský časopis ekonomiky a managementu*. 2017. №1. С. 70-76. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/5769> (дата звернення 07.06.2019).
3. Харченко Н.В., Гаркуша Ю.І. Податок на прибуток: його розвиток та сучасний стан. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2016. Випуск 5-2 (05). С. 124–127.
4. Сокирко О.С., Касянчук А. С. Податок на прибуток підприємств як важливий елемент доходів державного бюджету України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2018. Випуск 28. Частина 2. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_28/2/22.pdf (дата звернення 07.06.2019).
5. Таптунова І. Трансформація податку на прибуток підприємств у податок на виведений капітал (Policy Paper). *Європейський інформаційно-дослідницький центр*. 2016. URL: <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/28909.pdf> (дата звернення 07.06.2019).
6. Гаєвська Л. М., Марченко О. І. Аналіз стимулюючих впливів податку на прибуток на інноваційну діяльність. *Регіональна економіка та управління*. 2017. № 4 (17). С. 70–74.
7. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 07.06.2019).
8. Офіційний веб-сайт Державної фіскальної служби України. URL: <http://sfs.gov.ua/> (дата звернення 07.06.2019).
9. Ціна держави. *Глобальні та національні проблеми економіки*. URL: <http://www.costua.com/budget/revenue/> (дата звернення: 07.06.2019).
10. Податковий кодекс України: Затверджений Верховною Радою України 2 грудня 2010 року № 2755-VI. URL: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=2755-17> (дата звернення 07.06.2019).
11. Розвиток промисловості для забезпечення зростання та оновлення української економіки : науково-аналітична доповідь / за ред. д-ра екон. наук Дейнеко Л.В.; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозів. НАН України». – К., 2018. – 158 с.
12. Томнюк Т. Л. Фактори забезпечення економічного зростання в Україні. *Ефективна економіка*. 2018. № 6. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6399> (дата звернення 07.06.2019).
13. Кулицький С. Зовнішня торгівля України: стан, проблеми й перспективи. *Україна: події, факти, коментарі*. 2018. № 9. С. 81–93. URL: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3581:suchasnij-stan-ukrajinskoji-zovnishnoji-torgivli&catid=64&Itemid=376 (дата звернення 07.06.2019).
14. Кокоть В. Секторальна експортна стратегія машинобудування: аналітична довідка. Київ, 2018. 86 с.
15. Проект Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії інноваційного розвитку України на період до 2030 року». 2018. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadske-obgovorennya/2018/10/22/innovatsiyogo-rozvitku-ukraini.pdf> (дата звернення 07.06.2019).

References.

1. Khomutenko, V. P. and Khomutenko, A.V. (2017), “Fiscal efficiency of corporate profits taxation in Ukraine”, *Ekonomika ta derzhava*, vol. 2, pp. 61–65.

2. Khomutenko, V. P. and Khomutenko, A.V. (2017), "A fragmentary analysis of the mechanism of the regulatory function of the corporate profit tax in Ukraine", *Evropsky' časopis ekonomiky a managementu*, [Online], vol.1, pp. 70-76, available at: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/5769> (Accessed 7 June 2019).
3. Kharchenko, N.V. and Harkusha, Yu. I. (2016), "Income tax: its development and the current state", *Ekonomichnyj visnyk Zaporiz'koi derzhavnoi inzhenernoi akademii*, vol. 5-2 (05), pp.124–127.
4. Sokyрко, O.S. and Kasianchuk, A. S. (2018), "Corporate income tax as an important element of the state budget revenues of Ukraine", *Naukovyj visnyk Khersons'koho derzhavnoho universytetu*, [Online], vol. 28, p.2, available at: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_28/2/22.pdf (Accessed 7 June 2019).
5. Taptunova, I. (2016), "Transformation of the corporate income tax into the tax on the withdrawn capital (Policy Paper)", *Yevropejs'kyj informatsijno-doslidnyts'kyj tsentr*, [Online], available at: <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/28909.pdf> (Accessed 7 June 2019).
6. Haievs'ka, L. M. and Marchenko, O. I. (2017), "An analysis of the stimulating effects of the profit tax on innovation activity", *Rehional'na ekonomika ta upravlinnia*, vol. 4 (17), pp. 70–74.
7. State Statistics Service of Ukraine (2019), Official website, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 7 June 2019).
8. State Fiscal Service of Ukraine, (2019), Official website, available at: <http://sfs.gov.ua/> (Accessed 7 June 2019).
9. The price of the state. Global and national problems of the economy, (2019), available at: <http://www.costua.com/budget/revenue/> (Accessed 7 June 2019).
10. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), The Law of Ukraine "Tax Code of Ukraine", available at: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=2755-17> (Accessed 7 June 2019).
11. Dejneko, L.V. (2018), *Rozvytok promyslovosti dlia zabezpechennia zrostannia ta onovlennia ukrains'koi ekonomiky: naukovo-analitychna dopovid'* [Development of industry for growth and renewal of the Ukrainian economy: scientific and analytical report], NAS of Ukraine, government agency "In-t ekon. ta prohnozuv. NAN Ukrainy", Kyiv, Ukraine.
12. Tomniuk, T. L. (2018), "Factors for providing economic growth in Ukraine", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 6, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6399> (Accessed 7 June 2019).
13. Kulyts'kyj, S. (2018), "Foreign Trade of Ukraine: Status, Problems and Prospects" *Ukraina: podii, fakty, komentar*, [Online], vol. 9, pp. 81–93, URL: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3581:suchasnij-stan-ukrajinskoji-zovnishnoji-torgivli&catid=64&Itemid=376 (Accessed 7 June 2019).
14. Kokot', V. (2018), *Sektoral'na eksportna stratehiia mashynobuduvannia: analitychna dovidka* [Sectoral export strategy for mechanical engineering: analytical reference], Kyiv, Ukraine.
15. The Cabinet of Ministers of Ukraine (2018), Draft Order "On Approval of the Strategy of Ukraine's Innovation Development for the period up to 2030", available at: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadske-obgovorennia/2018/10/22/innovatsiynogo-rozvitku-ukraini.pdf> (Accessed 7 June 2019).

Стаття надійшла до редакції 08.06.2019 р.